

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง อันเป็นกระแสความเจริญที่ทำให้เกิดความเสี่ยงของการพัฒนาประเทศส่งผลให้ค่านิยมอันดีงามของไทย เสื่อมถอย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและกระแสโลกาภิวัตน์ มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ที่เป็นฐานรากของความมั่นคงทางสังคม ส่งผลให้สังคมไทยยกย่องวัตถุมากกว่าจิตใจ ส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงทั้ง การดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งแต่หารายได้เพื่อสนองความต้องการของตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง ต่างแก่งแย่งเอา รัศมีเปรียบกันทำให้ คนไทยขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมน้อยลง ซึ่งเป็นสัญญาณถึงการขาดจิตสาธารณะของคนในชาติที่สูงขึ้น ยุทธศาสตร์ และแนวทาง การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ให้คน ชุมชน และสังคมมีความ พร้อมเผชิญ การเปลี่ยนแปลงและอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ใค้อย่างเป็น สุขและมีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนในสังคมไทยมีความสุขพึ่งพาตนเองได้ จากการ วิเคราะห์ความเสี่ยงและสถานการณ์การพัฒนาในประเทศไทยที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อและเกิด ปัญหาด้านสติปัญญาของเด็ก คุณภาพการศึกษาของเด็กวัยเรียน พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนต่ำกว่าเกณฑ์และพัฒนาการด้านสติปัญญาและอารมณ์ (IQ/EQ) ก่อนข้างต่ำ จึงควร ส่งเสริมและพัฒนาให้คนไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และพัฒนา คุณภาพคน ให้สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดยชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทหลัก ในการบูรณาการความร่วมมือ ส่งเสริมให้มีการนำความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีความรู้ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ และเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น สามารถสังเคราะห์ความรู้ สังสมและต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ เปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็น เปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก สามารถเข้า ไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก พื้นฟูวัฒนธรรม และค่านิยม ไทยที่ดีงาม ความเอื้ออาทร เอื้อเพื่อเอื้อแก่ อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง (สำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553 : 14-15) การสร้างจิตสาธารณะให้แก่คนในชาติมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนเพื่อปลูกจิตวิญญาณให้เกิดความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรม การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์เป็นกุศล และมุ่งทำกิจกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดีไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งหนังสือพิมพ์ข่าวสดรายวัน ของวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ปีที่ 21 ฉบับที่ 7491 กล่าวว่า การพัฒนาจิตสาธารณะ โดยใช้แนวคิดที่หลากหลายทั้งแนวคิดจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่สอนให้ คนมีความพอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตัวคนนั้นจะต้องมีทั้งความรู้และคุณธรรมประกอบกัน หรืออาจใช้หลักคำสอนทางศาสนามาช่วย ซึ่งทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี มีความเสียสละ แบ่งปัน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์มากกว่าตนเอง และรักความสันติ (หนังสือพิมพ์ข่าวสดรายวัน. 2554 : 5) หากคนส่วนใหญ่มีจิตสาธารณะแล้วช่วยกันสร้างสรรค์ก็จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่สงบสุข และเป็นการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

การสร้างและพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร สังคม และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้คนมีจิตสำนึกสาธารณะด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปัน เปิดโอกาสในการใช้ของส่วนรวมแก่ผู้อื่น ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและพัฒนาทันอารยประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ให้ความสำคัญกับ “จิตสาธารณะ” ทั้งในหลักสูตรระดับปฐมวัย และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด “จิตสาธารณะ” ไว้เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (เด็กปกติและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา) โดยสถานศึกษาทุกระดับจะต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมสาธารณะ รวม 165 ชั่วโมง เช่น ชั้น ป.1-ป.6 จะต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง มัธยมศึกษาตอนต้น 45 ชั่วโมง และมัธยมศึกษาตอนปลาย 60 ชั่วโมง นับว่าเป็นสิ่งดียิ่ง เพราะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์มากขึ้น ซึ่งจิตสาธารณะนี้จะติดตัวเขาไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่ดีใน

สังคม และร่วมสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. 2552 : 17) กล่าวว่าการกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มี ความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคม มีคุณธรรมจริยธรรมและการไม่กระทำสิ่งที่เสื่อมเสียให้เป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งกระทำ กรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม ควรกระทำและใช้คำพูดที่มาจากความคิดที่ดีจะช่วยลดความขัดแย้งซึ่งเป็นการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมมีความสุข (สุชาติ จักรพิสุทธิ์. 2544 : 22 - 23) กล่าวว่า การขาดจิตสาธารณะ ของคนไทยมีสาเหตุเพราะคนไทยยังคงฝังแน่นอยู่กับแนวคิดที่ว่า คนเป็นของรัฐ รัฐต่างหากที่เป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของสถานที่ราชการ เป็นเจ้าของสมบัติสาธารณะ ประชาชนเป็นผู้พึ่งพา หรือกล่าวได้ว่าคนไทยไม่มีจิตสำนึกสาธารณะสมบัติสาธารณะเกือบทุกอย่าง รวมถึงธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ทั้งหลายจึงมักเสียหาย ไม่มีใครรู้สึกเป็นเจ้าของที่จะดูแลรักษา เราจึงพบว่า สมบัติที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ อยู่ในสภาพที่ชำรุดเสียหาย ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังขาดจิตสาธารณะอยู่มาก ดังนั้นจึงควรปลูกฝัง ส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชนคนไทยทุกคนให้มามากขึ้นในสังคมไทย

จิตสาธารณะเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ลักษณะ ของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ คือ จะรู้จักการเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม จะคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีการใช้ของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ มีการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และมีการเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติผู้อื่น (ชาย โพธิ์สีดา. 2540 : 14 - 15) จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคมไทยต้องปลูกฝังส่งเสริม และพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมากด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกจิตสาธารณะในทุกด้าน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2538 : 77) กล่าวว่า เราควรเริ่มการปลูกฝังจิตสำนึกจิตสาธารณะในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะวัยเด็กช่วงอายุ 3 – 8 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับรู้ในการปลูกฝัง และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เด็กในช่วงอายุ 0 – 6 ปี ถือเป็นโอกาสทองของ การเรียนรู้เพราะวัยนี้สมองเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะวัยช่วงอายุ 3 ปีแรก ถ้าเด็กได้รับการพัฒนา และได้รับการกระตุ้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องและจะช่วยพัฒนาเซลล์สมอง ซึ่งล้วนส่งผลต่อสติปัญญาความ ฉลาดและความคิดของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 16)

การเสริมสร้างให้เยาวชนมีพฤติกรรมจิตสำนึกอันดี สามารถกระทำได้โดยการปรับพฤติกรรมคาลิช (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2554 : 3 ; อ้างอิงจาก H. Kalish. 1981) กล่าวว่า การปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงประสงค์มีหลายวิธี แต่วิธีที่เป็นระบบ และสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ซึ่งการปรับพฤติกรรมสามารถแบ่งออก เป็น 2 วิธีการ คือ การควบคุมจากภายนอกบุคคล และการควบคุมจากภายในบุคคล (ประทีป จินฉ่ำ. 2540 : 35) วิธีการควบคุมภายนอก (Exterior Control) นั้นเป็นกระบวนการวางเงื่อนไขโดยบุคคลอื่น เช่น นักวิจัย ครู เพื่อให้บุคคลที่ถูกปรับพฤติกรรมนั้น แสดงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา โดยใช้วิธีการควบคุม สิ่งเร้าหรือผลกระทบ ด้วยการให้เสริมแรงหรือลงโทษต่อพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งการใช้วิธีควบคุมภายนอกนั้น สามารถทำได้ถ้าผู้วิจัยจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมได้ และถ้าต้องการเพิ่ม ความถี่ของพฤติกรรมสามารถทำได้โดยการวางเงื่อนไขการเสริมแรง แต่การเสริมแรงนั้นไม่ได้เน้นกระบวนการในการฝึกให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมายด้วยตนเอง แต่เป็นการฝึกให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมายด้วยการควบคุมจากภายนอก ดังนั้นเมื่อลดลดอนการเสริมแรงแล้วจึงทำให้พฤติกรรมเป้าหมายลดลงได้ (โสภิตา ลิ้มวัฒนาพันธ์. 2538 : 42) กล่าวว่า วิธีการควบคุมจากภายใน (Internal Control) เป็นวิธีการพัฒนาที่กระบวนการทางปัญญา โดยการเสนอตัวแบบในการปรับพฤติกรรมด้วยวิธีการควบคุมจากภายใน การเรียนรู้โดยผ่านตัวแบบเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสังเกตจากพฤติกรรมของตัวแบบ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว ในสังคม หรือตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์แทนบุคคล เช่น นิทาน รูปภาพ วิดิทัศน์ หุ่นมือ หรือ การ์ตูน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ ทำให้มีแนวโน้มที่จะลอกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้นสูงขึ้น (คาราวรรณ ตะปินตา. 2528 : 8 ; อ้างอิงจาก Bandura. 1977 : 9 – 1) สามารถนำไปจัดการเรียนรู้โดยผ่านตัวแบบกับบุคคลที่เป็นเด็กปกติและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 5 กำหนดให้สถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการอาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทั้งในระบบ และนอกระบบและตามอัธยาศัยในรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียนรวม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการรวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพการพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น การฝึกอาชีพหรือการให้บริการอื่นใดรวมทั้งการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และการให้ความช่วยเหลือคนพิการต้องให้ความ

ช่วยเหลือตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ โดยให้บริการช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนพิการในรูปแบบการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2551 : 7) ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษแบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา บกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางการได้ยิน บกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กออทิสซึม เด็กที่มีปัญหาทางภาษา และการพูดเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กพิการซ้อน

ศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเป็นศูนย์บริการวิชาการทางการศึกษาพิเศษแก่ชุมชน โดยความร่วมมือของชุมชนและนักศึกษาสาววิชาการศึกษาพิเศษ และ ให้บริการวิชาการ คือ (1) เป็นศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การศึกษาพิเศษ (2) ให้บริการวิชาการทางการศึกษาพิเศษ ในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลพิการทุกประเภท ทั้งในศูนย์ฯ และในชุมชน (3) บริการวิชาการเพื่อส่งเสริมบุคคลพิการระยะแรกเริ่ม การเตรียมความพร้อมทักษะวิชาการเบื้องต้น และพัฒนาทักษะทางสังคม เรียนรู้การประกอบอาชีพเบื้องต้น ตามพัฒนาการและความ สามารถของแต่ละบุคคลในรูปแบบไป - กลับ วันจันทร์ถึงวันพุธ ตั้งแต่เวลา 08.30 – 14.30 น.

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่รับบริการในรูปแบบส่งเสริมบุคคลพิการระยะแรกเริ่ม การเตรียมความพร้อมทักษะวิชาการเบื้องต้น และพัฒนาทักษะทางสังคม เรียนรู้การประกอบอาชีพเบื้องต้น ของศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นเด็กที่มีความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ระดับสติปัญญาเล็กน้อย IQ ตั้งแต่ 50 - 70 ประเมินจากแบบทดสอบมาตรฐาน ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ และมีสมุดประจำตัวคนพิการ จำนวน 25 คน มีทั้งเพศชาย - หญิง อายุตั้งแต่ 4 - 18 ปี และจากการสังเกตพฤติกรรมด้านพัฒนาการ สัมภาษณ์ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครองอย่างไม่เป็นทางการ พบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ส่วนใหญ่มีปัญหา เรื่องพฤติกรรม การปรับตัว อย่างน้อย 2 ใน 10 คือ การสื่อความหมาย การดูแลตนเองการดำรงชีวิตภายในบ้าน การทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะทางสังคม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การรู้จักควบคุมตนเอง การรู้จัก ใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชน การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน ด้านสุขภาพอนามัย และ ความปลอดภัย ซึ่งทักษะเหล่านี้จัดเป็นทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน หากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เหล่านี้มีปัญหามากและไม่ สามารถพึ่งตนเองได้ก็จะเป็นภาระต่อสังคมและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยในฐานะครุจิตอาสา ช่วยจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกิจกรรม การเรียนรู้แบบองค์รวมและผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระเรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม กับวัย และความสามารถของเด็กพิเศษพร้อมทั้งกิจกรรมต่างๆ สามารถบูรณาการเชื่อมโยงกับทักษะ พัฒนาการทุกด้าน ซึ่งถือว่า มีความสำคัญมากที่จะช่วยให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้เติบโตขึ้น และมีคุณลักษณะ ตามที่รัฐพึงประสงค์ในด้านสังคม (จิตสาธารณะ) จะช่วยให้เด็กมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ รู้จักให้ รู้จักรับ และมีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมกันเพื่อช่วยกันดูแลบำรุงรักษา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ให้เกิดประโยชน์ และใช้ได้อย่างประหยัด สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร
3. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะมีพัฒนาการ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้การพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เป็น ชาย – หญิง อายุ 3 - 6 ปี ระดับสติปัญญาเล็กน้อย (ไอคิว 50 - 70) ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์และมีสมุดประจำตัวคนพิการ จำนวน 8 คน ที่เข้ามารับการฟื้นฟูส่งเสริม ทักษะทางสังคม และเรียนรู้ทักษะวิชาการเบื้องต้น ในศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและถ่ายทอดองค์ความรู้ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเป็นผู้ช่วยในการวิจัย จำนวน 10 คน แบ่งออกเป็นผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษหรือรองผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ครูการศึกษา พิเศษ จำนวน 1 คน ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (บกพร่องทางสติปัญญา) จำนวน 8 คน

1.2.2 กลุ่มผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ จำนวน 3 คน คือ

1) อาจารย์เสาวคนธ์ ฤทธิโคตร ครูผู้ใหญ่ใจดี จิตอาสาที่เกษียณอายุราชการ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนิทาน (ตัวแบบจิตสาธารณะ)

2) รองศาสตราจารย์โสภิตา ขงยอด ครูผู้ใหญ่ใจดี จิตอาสาที่เกษียณอายุราชการ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ

3) อาจารย์กว้าง ภิรมย์ ครูผู้ใหญ่ใจดี จิตอาสาด้านกลีกรรรม การเกษตร ในการอนุรักษ์และพัฒนาระบบนิเวศ

2. กรอบเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาขอบเขตเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559) ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งกาย สติปัญญา มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงาม และรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ยกระดับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยให้ได้มาตรฐานสากล และเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่

หลากหลาย เสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงและเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

2.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับแก้ไข 3) มาตรา 24 ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาตรา 8 โดยที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ณ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ที่เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในวันจันทร์ อังคาร พุธ เวลา 8.00 – 16.30 น.

2.3 การปลูกฝังทักษะสังคมด้านจิตสาธารณะ

ความสำคัญต่อส่วนรวมเป็นลักษณะหนึ่งของจิตสาธารณะ ซึ่งในปัจจุบันกำลังได้รับความสนใจอย่างยิ่ง เพราะจิตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตใจให้เจริญตามทันเทคโนโลยี จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ยุทธนา วรณเป็ดกุล, 2542 : 181-183) พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (บรรทม มณีโชติ, 2530: 25) มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม (หฤทัย อาจปฐ, 2544 : 103-104) ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกันพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้มีความสงบสุข และความพยายามในการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) และเพื่อความมั่นใจว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ในระดับสถานศึกษา จึงกำหนดไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่ง

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะ ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ถ้าบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะส่งผลกระทบต่อหลายระดับ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว องค์กร ชุมชนประเทศชาติ และมีผลต่อระดับโลกตามมา (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. 2543 : 21-29 ; วิรุณ ตั้งเจริญ. 2547 : 2)

3. ระยะเวลาการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัย คือ เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2555 รวมระยะเวลา 3 เดือน โดยจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 3 วัน คือ ในวันจันทร์ วันอังคาร และวันพุธ วันละ 1 ชั่วโมง เวลา 10.00 – 11.00 น.

4. สถานที่ในการดำเนินการวิจัย

สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้สถานที่ในการดำเนินการวิจัย ณ ห้องเรียน และหมู่บ้านวัฒนธรรม (ไทอีสาน) ของศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะ ด้านสังคม เพื่อให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีทักษะทางสังคมดีขึ้น เช่น รู้จักการเล่นกับกลุ่มเพื่อน รู้จักการให้หรือแบ่งปัน สิ่งของ เครื่องใช้ อุปกรณ์การเรียนให้กับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งจากเดิมเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะเล่นเพียงคนเดียวไม่เคยแบ่งสิ่งของให้กับผู้อื่น

จิตสาธารณะ หมายถึง การส่งเสริมพัฒนาการทักษะทางสังคมของเด็กที่มีบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยกิจกรรมจิตสาธารณะผ่านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการทำงานร่วมกับคนอื่นในการรู้จักให้ รู้จักรับ รู้จักรักษา และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำแนกจิตสาธารณะออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ได้ เด็กได้เรียนรู้ การรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน

2. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บอกวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม รู้จักการดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่

3. ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถบอกและปฏิบัติในการที่จะนำสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างประหยัด หรือนำมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม

จิตอาสา หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้มีส่วนร่วมที่บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่ไม่อาจพัฒนาความสามารถได้เท่าที่ควร จากการเรียนการสอนตามปกติ มีสาเหตุจากสภาพความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์ จำเป็นต้องจัดการศึกษาพิเศษให้เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการของเด็ก เด็กพิเศษต้องการบริการทางการแพทย์และการศึกษาพิเศษ เพื่อให้สามารถ พัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ไปในทางที่ใกล้เคียงกับเด็กปกติ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การฝึกให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้รู้จัก การดูแลรักษาตนเองและทรัพยากรรอบตัว ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น การปลูกผักสวนครัว การนำเศษวัสดุมาทำให้เกิดประโยชน์ การทำความสะอาดอ่างปลา การไม่ทิ้งเศษขยะลงแม่น้ำ ดำรงสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตามธรรมชาติ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียดินและการทำลายเกิดขึ้น

กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง กิจกรรมการทำงานเป็นทีม ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยผ่านช่องทางประสาทสัมผัสการรับรู้ ที่เรียกว่า อายาตนะ ทั้ง 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ประกอบกับสื่อและกิจกรรม

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) IIP และแผนการจัดประสบการณ์รายคาบ ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ นำทางการเรียนรู้ จับกลุ่มสร้างสรรค์งาน บูรณาการสู่สังคม แต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 นำทางการเรียนรู้ เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการร้องเพลง ฟังนิทาน ร่วมกันปลูกต้นไม้ สนทนา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 จับกลุ่มสร้างสรรค์งาน เป็นการเตรียมเด็ก ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้สื่ออุปกรณ์อย่างอิสระแบบของกิจกรรมนั้นมีทั้ง การพูด การคุย สนทนา ซักถาม อภิปราย ศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติ ทักษะศึกษา การบันทึกผล ทดลอง และการจัดแสดงผล

ขั้นที่ 3 บุรณาการผู้สังคัม เป็นการสรุปเรื่องราวหรือกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจจะใช้คำถามหรือไปหาข้อมูล โดยการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการหาคำตอบ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันในสังคัม
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถนำความรู้ เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคัม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY